

УДК 327

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.31.23>

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ ТА НОВА ЄВРОПА ЯК ГЛОБАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ СУБ'ЄКТИ ТА ГАРАНТИ СВІТОВОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ

Святослав Мотрен

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра теорії та історії політичної науки,
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

Аналізуючи політичну картину сучасного світу, не важко помітити – перегрупування сил між провідними потугами відбулось суттєве. Усунення радянської загрози, зменшення значення військової потужності США як пильного вартового супроти східного агресора додали нових барв до ідеї Об'єднаної Європи. Однозначно можна стверджувати: попри будь-які внутрішні розбіжності вона не виступатиме як молодший спільник США. Щодо економічної динаміки, то європейські потужності демонструють такі вражаючі темпи розвитку, що незабаром Нова Європа зможе впевнено претендувати на світове лідерство. Економічний успіх однозначно сприяє зростанню її статусу як глобального суб'єкта. Водночас вона все ще лишається слабкою як політична одиниця, оскільки рівень її внутрішньої уніфікації, з огляду на соціоекономічні, культурні, політико-ідеологічні показники, є доволі незначним. Чи відбудеться Нова Європа як повноцінний суб'єкт на міжнародній арені, залежить від того, наскільки швидко і доброту вона зможе залагодити внутрішні суперечності, випрацювати і поглибити єдину інституційну і світоглядну структуру. Очевидно, це – довготривалий процес і розтягнеться щонайменше на кілька десятиріч. Втім це не завадить Європі чітко демонструвати свою автономну політичну суб'єктність.

Формування концепції Нової Європи найбільше актуалізувала спрямованість євроінтеграційних процесів на Схід і включення до євроспільноти країн, що перебували в комуністичній зоні. Однак невдовзі її доповнили змістовним положенням про артикуляцію самостійної суб'єктності у світі з оперттям на ідею морального лідерства. Дві згубні світові війни і понад сорок років напруженого протистояння від «холодної війни» виробили стійке прагнення об'єднаної Європи, що відповідає очікуванням мирного співіснування, економічної сталості і процвітання. На Нову Європу покладають надії як на провідного носія «м'якої» сили, котрий втілюватиме в світовому владному дискурсі принципи міжнародного права і справедливості, зможе запропонувати адекватну програму розвитку після зміни глобального політичного сценарію.

Ключові слова: Нова Європа, Нова Америка, глобальне політичне лідерство, «м'яка сила», демократичне позиціонування.

Європа, варто віддати їй належне, досить успішно виконувала це завдання, здійснюючи впродовж останніх років відповідну зовнішньополітичну стратегію. Насамперед вона передбачала виплекання образу виразника ідей просвітництва і людського прогресу, що послуговуватиметься «м'якими» засобами впливу, зміцнюватиме транснаціональні інститути й угоди. Ідеєю, що довершувала концепцію, була нормативна і моральна перевага над США. У контексті співвідношення війни і миру Європа позиціонувала себе як більш витончений і освічений гравець, підкреслюючи різкий контраст між своїм політично-моральним кодексом і безцеремонною політикою США. Загалом концепція Нової Європи чітко узгоджувалася зі сподіваннями нового світового порядку, якісного оновлення політичних відносин відповідно до принципів взаємної ввічливості та люб'язності у глобальних стосунках [12].

Проте не забарилося нагадати про себе доленосне питання: як втілити ці принципи в контексті динамічного, плюралістичного, мультикультурного міжнародного середовища, що функціонує на основі вже сформованої системи зв'язків? Адже допоки механізм системи, стержень якої – суперницький характер політичної взаємодії, лишається незмінним, неможливо матеріалізувати ідею, визначену в категоріях глобальної демократії [1, с. 109–111]. Сутність її становить система, за якої характер політичних відносин відповідає принципам чесності і справедливості, а влада здійснюється у рамках стриманого, врівноваженого, морально витриманого самонастрою. Нині ж, як бачимо, перспективи досягнення такого формату стосунків дещо захмарні. Проблематичність утвердження цих принципів очевидна з огляду на суперечливість власної природи суб'єктів, розходження у внутрішніх ідентифікаційних засадах, що неминуче позначається розладами на характері міжсуб'єктної взаємодії, зокрема й на глобальному рівні.

Все ж, видається, що проєкт глобальної демократії придатний до виконання. Як вважає З. Ібрагім, ключова відповідальність у процесі змін неминуче лягає на плечі провідних суб'єктів. Саме вони здатні перетворити стратегію, що розроблена лише як теоретичний додаток, на практичний майданчик для співжиття, де будуються договірні, комплементарні відносини. На його думку, порукою довготривалого державного розвитку є дві ключові сили: добре врядування та демократія. Вони ж здатні забезпечити стабільність і привнести плідотворний ефект на міжнародній арені. Глобальний політичний устрій за таких умов характеризуватиметься демократичністю, ефективним управлінням, що в кінцевому підсумку дасть змогу вичерпно реалізувати концепцію спільного блага [8, с. 419].

Отже, поштовх у напрямі до кращого врядування вимагає якісного зрушення в системі глобальної політики, а це, своєю чергою, залежить від інтенцій сильних світу цього, зокрема США. Не скидаючи з рахунку Європу зовсім, З. Ібрагім упевнений, що саме США володіють найбільшою здатністю реформувати світовий політичний устрій відповідно до принципів демократії та діалогу. Водночас вказує на їхню схильність піддаватись спокусі гегемонічного застосування влади або навіть зловживати нею на засадах проімперських амбіцій. Втім традиційна моральна постава Америки, наголошує вчений, свідчить про успішний досвід подолання в собі цих деструктивних інтенцій [8, с. 420]. Її суб'єктність ґрунтується на ідентифікації себе як глобальної нації, що спирається на колосальні економічні і військові ресурси. Саме національна ідентичність виводить США далеко вперед порівняно з іншими глобальними суб'єктами. Наднаціональні утворення теоретично можуть конкурувати з Америкою, однак вони не будуть здатні компенсувати цю перевагу. Внутрішня інтегрованість країни надає змогу незалежно від усіх захищати свої особливі інтереси. Крім цього, США чи не єдині, хто реально вже нині може відстоювати універсальні цінності демократії і сприяти досягненню міжнародного порозуміння. У разі політичної незграбності і внутрішньої ламкості інших конкурентоспроможних гравців надпотужна військова машина безперечно ставить Сполучені Штати в унікальне становище.

Порівняно з ідентифікаційним конструктом США концепція Нової Європи містить кілька слабких сторін, що вимагають прискіпливого критичного огляду. По-перше, як суб'єкт вона характеризується певною незавершеністю, її «Я» становить поєднання розніженості і квалості. По-друге, відображає саяво радше показного блиску носія «м'якої сили», представляє себе як дружньо налаштованого глобального соціального працівника, залишаючи зокрема для США функції суворого блюстителя порядку. Це виявляє зворотний бік європейської мрії: за пишною моральною риторикою (утримуваною, як слушно зауважує Г. Шмідт, не за свій кошт [11]) приховується нерозуміння і втеча від реальної політичної практики. Крім цих зовнішніх дисонансів, наявні й суто внутрішні труднощі:

процеси соціальної інтеграції відзначаються недостатньою злагодженістю, не знімають тих протиріч, зокрема культурних розбіжностей, що існують нині у регіоні. Європа болісно переживає одну з ключових проблем сучасного глобалізованого світу – відкриття стихійних міграційних потоків. Опанувати їх та приборкати їхню згубну силу видається для неї надскладним завданням, тим більше, враховуючи гуманістичні декларації, заклики просвітницької соціальної філософії. Європа володіє мінімальним досвідом залучення іноземців до суспільного життя, тому чинник адаптації мігрантів став вирішальним на політичному порядку денному. В зв'язку з цим перед нею постало фундаментальне практично-дослідницьке завдання – доведення можливості інтеріоризації космополітичної глобальності, побудови глобальної спільноти, виплекання єдиної політичної нації на початках, принаймні, в межах своїх просторів.

На жаль, євроінтеграція досі перебуває на етапі розміреного протікання, все ще не виробила одностайної протидії приспанім структурним викликам. Сьогочасний механізм розростання Європи передбачав інкорпорацію багатшими регіонами бідніших, що вилалося у численні проблеми, подібні до тих, з якими зіткнулася Німеччина після включення НДР до складу ФРН. ЄС уже зараз потерпає від викликів, пов'язаних з трудовою міграцією, релігійними і етнічними конфліктами, зокрема на Балканах, інвазією мусульманського нонконформізму у різностороннє життя соціуму. Розмисли і палкі дискусії в пошуках відповіді на ці складні питання перебігають у рамках двостороннього аналізу: міграційних процесів усередині Європи та імміграції з-за меж Європи до регіону. Успішність пошуків знижується внаслідок нестачі у європейців специфічного досвіду від нещодавнього пережиття спільного випробування, схожого до того, що пережила Америка 11.09.2001. Тож, перш ніж робити заявку на глобальну політичну суб'єктність, Європі необхідно випрацювати внутрішньо консолідовану політичну позицію, узгодити її зі спільно визнаною стратегією щодо адекватної відповіді конфліктам нового типу, які походять від релігійного фанатизму, спровокованого бідністю тероризму, що набирають обертів глобальної небезпеки. Вразливість і хиткість Нової Європи зсередини спонукає до критичного перегляду її концепції у країнах-засновницях. Відкритим і вкрай дискусійним залишається питання, чи зможе ЄС демонструвати послідовну і цілеспрямовану зовнішню політику. Нині суб'єктність Нової Європи відповідає радше уявній ідентичності, аніж фактичній практиці, що має місце у дійсності.

Аналізуючи ж переваги США, перш за все вартує наголосити на: високих технологічних стандартах, безумовній якості активів, військових розробках, транспортних здатностях, програмному, матеріально-технічному забезпеченні, доступному по усьому світу. Крім того, що США є виробником широкого спектра товарів і послуг, вони є і світовим споживачем продукту, що живлять суттєво економіку інших країн. Культурна ж галузь розвитку США значно додає їм іміджевого імпульсу до постави як наддержави: неперевершеність у сфері наукових досліджень, мистецтві, такий елемент «м'якого» впливу, як стиль життя (індивідуалізм, мобільність, дозвілля, поведінкові зразки, кулінарні та естетичні вподобання), забезпечує надпривабливість Америки [2, с. 158–159]. Можемо визнати: узгодження своїх національних інтересів із вимогами і потребами міжнародного середовища – це той найвідповідальніший виклик, що постає перед США у третьому тисячолітті.

Для повноти розуміння місця США у геополітичній структурі могутності сучасного світу, вагомості їхнього внеску у розбудову глобальної демократії вдамося до короткого екскурсу в передісторію. Виникнення Нової Америки та постання у світлі унікальної наддержави пов'язане з двома чинниками: розпадом соціалістичного блоку і самознищенням Радянського Союзу, з одного боку, та терористичними атаками 11 вересня 2001 року – з іншого.

Руйнація СРСР спонукала Америку до перегляду своєї програми управління світовими процесами, різносторонньої присутності у галузях глобального життя. Зберігаючи унікальний статус наддержави, Америка виявилася спроможною як очолювати міжнародні сили, діяти в контексті світової системи управління, так і виступати одноосібною зацікавленою стороною, що не потребує суттєвої підтримки з боку союзних чи коаліційних сил [3, с. 232].

Впродовж десятиліть після Другої світової війни американська держава сповідувала образ провідника демократичного світу, спираючись переважно на засоби «м'якої сили», і сприймалася позитивно на фоні агресивного, войовничо налаштованого Радянського Союзу. Навіть усередині радянського блоку та й у самому СРСР імідж Америки і СРСР подекуди протиставлявся не на користь останнього. Проте після зміни геополітичного розташування сил Америка поступово розтратила привабливий образ носія моральної переваги серед політичних суб'єктів. Падіння авторитету Америки супроводжувалося втратою значимості інститутів транснаціонального рівня, зокрема ООН, екологічними викликами, неспроможністю вирішити проблему бідності у країнах «третього світу», невмілим координуванням вибухонебезпечної ситуації на Близькому Сході. Це актуалізувало роздуми про доцільність розбудови багатополарної системи світового панування, на противагу однополарній, а замість одноосібного впливу повновладних США стимулювало підтримувати і заохочувати інших суб'єктів до врегулювання справ глобального світоустрою (політика, зафіксована у концепції “the League of Democracies” – С.М.) [9, с. 116–117].

Теракти 11 вересня підштовхнули Америку до подальшої радикалізації і силового підкріплення своїх позицій. Втім, зіткнувшись з якісно новим видом міжнародних конфліктів, вона не виявила готовності організувати правоохоронні заходи світового масштабу і самостійно протидіяти актам міжнародного тероризму. Стало очевидно, що ідея Америки як глобальної нації ґрунтувалася глибоко на внутрішньому сприйнятті і підтримувалася соціальною інфраструктурою і політичною культурою, не виходячи значно за межі американського суспільства. Нині поступово дістає втілення концепція Нової Америки; частково вона вже реалізована у зовнішньополітичній стратегії Б. Обама, паралельно все ще перебуває в процесі доопрацювання. Перед американським суспільством розкриваються три альтернативи: огорнути світ, відкрити свою країну до інших спільнот і культур; переформувати світ, пристосувати інші спільноти і культури до американських цінностей; відмежуватись від світу, зберегти відмінність між своїм суспільством та іншими спільнотами і культурами. Ці варіанти узгоджуються із запропонованою С. Хантінгтоном концепцією пошуку Америкою своєї національної ідентичності – «Хто є ми?», і, відповідно, обранням космополітичної, імперіалістичної, націоналістичної стратегії [5, с. 566].

Як вважає Г. Шмідт, усі три аспекти нерозривно співіснуватимуть разом в ідеї Нової Америки як глобальної нації, однак від переважання того чи іншого над альтернативними залежатиме характер міжсуб'єктних взаємин [11]. Космополітична ідентичність у цьому контексті найбільше відповідає моделі глобальної демократії. Вона ґрунтується на ідеї творення сучасної глобальної спільноти, пронизаної комунікативними технологіями, натхненної інтерактивною взаємодією між глобальними суб'єктами, дискурсом, що задає параметри співіснування: через обмін ідеями, прийняття універсальних цінностей. Отже, глобальну демократію, як модель практичного вираження космополітичної ідентичності, розглядатимемо у світлі основоположного консенсусу, що є продуктом міжнародної комунікації і взаємодії, а перспективу Нової Америки – ключового глобального суб'єкта – пов'язуватимемо з виплеканням космополітичної ідентичності як внутрішньонаціонального ідентифікаційного конструкту та з витворенням космополітичного дискурсу як ключової установки глобальної міжсуб'єктної комунікації. Тож космополітична ідентичність у цьому

разі має переважати над іншими формами ідентичності, втім остаточно витіснити їх вона не зможе, оскільки перспективи США як глобальної нації тісно пов'язані з певною часткою імперіалістичних інтенцій. Контроль над невизначеностями зовнішнього середовища (зокрема, природними ресурсами), реагування на міжнародні тертя (зокрема, етнічні війни, релігійні конфлікти у чутливих регіонах), управління разючими приватними інтересами (зокрема, щодо внутрішньо промислових потреб) лежать у функціональному полі впливового політичного суб'єкта, підштовхують глобальну націю до сповідування засад імперіалізму. Необхідно лише зважати, щоб з-поміж засобів примусу найбільш апробованими були «м'які» його елементи. Пропорційне співвідношення на користь «м'якої сили» тут виправдане з огляду на неминучість асиметрії глобального порядку, необхідність наявності центру силового впливу для забезпечення певного status quo [4].

Нині Америка залишається ключовим елементом у структурі глобального управління, проте американський уряд втрачає важелі влади, з часом його здатність нав'язувати свої рішення, блокувати певні ініціативи зменшуватиметься. Однак вирішальний удар американській перевазі, припускає Ф. Закарія, може бути завдано не зовнішніми чинниками, а внутрішньою корозією, що позначиться на характері економічних і соціальних структур та процесів [3, с. 62–69]. Нині стабільною залишається лише сильна сторона американського ринкового потенціалу як споживача широкого спектра товарів і послуг. Що ж до інших аспектів економіки, незважаючи на її велетенський обсяг, вона не є домінуючою у експорті, особливо у галузі промислового виробництва, часто поступається Японії та Європі технологічними розробками, зокрема, в сферах автобудування і побутової техніки. Вражаючі інноваційні досягнення і винахідницька гнучкість спричинили недофінансування у сфері зайнятості і сімейній політиці. Серед негативних наслідків – зростання рівня бідності, урізання доходу представників середнього класу, вимушена соціальна мобільність, збільшення кількості низькооплачуваних робіт.

Без сумніву, на цьому фоні втрата США своєї репутації як агента «м'якої сили», засвідчена однозначно такими штампами, як «Абу Грейб» та «Гуантанамо», позначає найістотніший виток розвитку світової історії на початку нового тисячоліття. З огляду на те, що Америка зберігає статус безальтернативного історичного суб'єкта, здатного нести функціональне навантаження зі світового управління і забезпечувати дотримання глобального консенсусу, зокрема щодо нерозповсюдження ядерної зброї, можна впевнено стверджувати: у разі справдження негативних сценаріїв стосовно її майбутнього світ буде дезорієнтований, підданий численним ризикам, і подальша перспектива його розвитку виявиться небезпечно невизначеною [2, с. 47–48]. Сподіваючись на реалізацію щасливого для США сценарію, ми покладаємо надії насамперед на внутрішні зміни у їхній політичній системі та культурі, а разом з цим і на успішне виконання проєкту Нової Америки.

Донедавна у прагненні Америки закріпити асиметрію силового співвідношення поміж суб'єктами на свою користь чимало аналітиків вбачали стратегію старого зразка: заради своїх національних пріоритетів вона ставила акценти на культивування імперіалістичної і націоналістичної ідентичності, нехтуючи значною мірою космополітичними установками. Військова підтримка і політична значимість слугували ключовими орієнтирами американської програми. В новоутвореному ж глобалізованому світі їм бракувало власне космополітичного потенціалу для легітимованого лідерства. З обранням демократа Б. Обама новим Президентом США ситуація почала поволі змінюватися, було зроблено впевнену спробу утвердити і закріпити в світовій політичній системі виключно правовий механізм регулювання міжсуб'єктних спорів, застосовуючи силові методи у виняткових (критичних) випадках. Проте наслідки цієї спроби уже зазнали серйозних невдач: бажання

новообраного глави американської держави самоусунути з активної глобальної політичної гри у фатальний спосіб збіглося із загостренням подій на світовій арені (війна між Ізраїлем та Ліваном, експансіоністська геополітична стратегія Росії, несанкціоновані дії Китаю у далекосхідному регіоні, ядерна програма Ірану, Арабська весна – ось лише деякі приклади ускладнення відходу Америки від наполегливого відання світовими справами) [10]. Амплітуда ж коливання маятника зовнішньої політики такої великої потуги, як США, доволі значна, тому за інерцією їх продовжує зносити до призвичаєного кута манери поведінки.

Зміна нинішніх владних інтенцій США, пов'язаних з однополярним баченням світу, на багатосторонній, діалогічний формат взаємодії не буде легким процесом. Зумовлене це насамперед тим, що образ США внутрішньо закарбувався у лідерській іпостасі з нахилом до диктату. Збереження впливовості і повновладдя чинити тиск вимагає впевненості у своїй правоті, водночас її розуміння може розходитися з аналогічною рефлексією інших суб'єктів, слабших за статусом. Усвідомлення благої мети владним суб'єктом і бажання відстояти її понад усе може поставити під сумнів вартісність поняття благості. Суб'єкту владного впливу потрібно вловлювати тонку грань між максимами: «мета виправдовує засоби» і «засоби знеславляють мету», адже яка різниця тому, хто зазнав страждання, в ім'я яких цілей його виправдовують: чи ідеалів тоталітарної ідеології, чи гасел свободи і демократії [8, с. 420]. Прагнення Америки зберегти панівні позиції часто призводить до нехтування своїми ж цінностями. Внаслідок розмивання моральної цілісності американської великої політики демократія, рівність, справедливість, свобода втрачають своє аксіологічне навантаження. Так, глобальна демократія, не підкріплена практичним наміром своїх основних промоутерів, перетворюється лише на теоретичну конструкцію, привабливо окреслену на папері.

Передумовами до назрілого переосмислення та якісної трансформації свого «Я» можуть стати поразка військової кампанії в Іраку, наслідки руйнувань, завданих ураганом «Катріна». Тож адекватний вибір Сполученими Штатами своєї позиції, що узгоджувалася б з образом Нової Америки, вимагає подальшого дослідження і доопрацювань у конструюванні. Пошуки виявляють гостру необхідність нового соціального руху (на зразок кампаній за громадянські права і за припинення війни у В'єтнамі – С.М.), котрий був би спрямований на злагодження відмінностей і відтворення позитивної кореляції між тим, що роблять у світі, і тим, що роблять для світу, в ім'я гордого знамена *Pax Americana* [11]. Цей рух повинен допомогти США переосмислити свою відповідальність як єдиної глобальної нації в світовому розподілі сил, переоцінити її відповідно до якостей і викликів глобального середовища, що є безпрецедентними у ХХІ ст.

На цьому етапі перед Америкою простягаються два шляхи: тримати курс на саморуйнацію, розмивання внутрішньої ідентифікаційної цілісності у прагненні домінувати, нав'язувати свою військову та економічну гегемонію або впроваджувати принципи справедливості і людяності, підтверджувати взаємність зобов'язань. Обрання першого шляху буде тим більш згубним для країни з видатним спадком традицій свободи і явно не допоможе підтримувати стабільний глобальний порядок. Другий шлях відповідає довгостроковій перспективі розвитку людства: мир, встановлений на засадах переконання і апеляції до здорового глузду, є життєстійким і плодотворним. Повага до свого «Іншого», його ества здатна відновити онтологічну істинність взаємин. Якщо Америка повернеться до рівноpartnerських відносин, відкине практику одноосібного формування порядку денного, то зможе відбудувати втрачену ідентифікаційну цілісність свого образу [8, с. 422]. Їй слід позбутися ноток зухвалості і зарозумілості у риторичі, внести новий подих життя у занепалі альянси, розглядати інших тільки крізь люстерко діалогічності. Відновлення потенціалу «м'якої сили» передбачає концептуальне оформлення образу лідера, що слухає, визнає

хиби і вади насамперед своєї поведінки, є пильним до викликів глобального середовища. Варто зробити висновок з максими: *aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt* – чужі пороки маємо перед очима, а свої за спиною. У цьому запорука повернення собі легітимності в очах світу.

Переконаність у виключній перевазі власного інтересу, навіть коли він іде на шкоду іншим суб'єктам, обернеться саморуйнуванням. Учені радять Америці вдаватися до більшої делікатності і дипломатичності, пошуку точок доторку у міжсуб'єктних відносинах. Наголошують, що варто значно обережніше застосовувати важелі тиску там, куди не розповсюджується діапазон впливу норм міжнародного права. На їхню думку, рангування країн за критерієм «хороший–злий» позбавлене конструктивної доцільності, мовляв, явища є настільки різносторонніми і багатоаспектними, що годі сягнути об'єктивних маркувань [8, с. 423].

З-поміж ключових рис, які потрібно в собі виховувати будь-якому суб'єктові, котрий претендує на глобальне лідерство, можна виокремити стриманість і уміння володіти собою [3, с. 260]. Виплекання цих властивостей дасть змогу змістити акценти у напрямі розбудови міжнародної спільноти, заснованої на принципах толерантності, інвестування в освіту як засобу політики просвітництва, зрощення паростків демократії, дасть плід у вигляді захищеності прав людини. Застосування сили має бути регламентоване чіткими і непорушними правилами ведення війни. Тільки старанно сповідуючи спільні цінності і заохочуючи всіх до їхнього взаємного виконання на основі власного прикладу, суб'єкт, зокрема Америка, зможе побудувати відносини довіри довкола себе і забезпечити сяйво образу морального лідера.

Адміністрація Б. Обама почала втілювати у життя окреслені принципи, конвертує зовнішньополітичний потенціал «світового полісмена» у реставрацію внутрішньосоціального ідеалу «американської мрії», як було задекларовано. Проте нині на адресу американського лідера висловлюють чимало критики, аргументуючи її тим, що резигнація Америки з потоку світових процесів призвела до стихійного струсу наявної системи світового політичного порядку: звуження поля зору американської зовнішньої політики блискавично позначилося утворенням нових конфліктних вузлів у різних регіонах світу [6]. Це ще раз доводить: втрата США домінуючих позицій, перехід від статусу світового гегемона до становища одного із суб'єктів світового впливу у багатополярній світовій системі, що в принципі є неминучим і залишається питанням часу, однозначно не позначиться позитивно на проблематиці світової стабільності і прогнозованості.

Як ми уже зазначили, вагоме значення у побудові глобальної демократії відводиться також транснаціональним політичним інститутам, фінансово-економічним та військовим блокам, міжнародним органам юстиції. Втім і вони залежні від координації та потребують принципового натхненника. Тож глобальну співпрацю могла б очолити саме Америка. У минулому країні світу досить охоче погоджувалися на провід з боку Америки. Однак зараз ця готовність є менш явною, що пов'язане із демонстрацією Америкою сили радше примусової, ніж переконуючої. Демонтаж позитивного образу Америки є однією з перешкод на шляху до реалізації концепції глобальної демократії. Здавалося б, саме тут має відчинитися брама перед Об'єднаною Європою. Концепція Нової Європи пов'язана перш за все з надією і вірою в обіцяний прогрес, виплекання омріяних стандартів західної цивілізації щодо демократичних структур, правової культури, економічної моделі, яку можна визначити терміном «м'який капіталізм»: поєднання капіталістичного виробництва з гарантованим державою соціальним добробутом, а також повномасштабною інтеграцією в глобальне суспільство. Однак, оцінюючи відповідність Європи образу демократичного

суб'єкта, варто звернути увагу на те, що її позиція стосовно низки питань не надто вирізняється моральною і нормативною довершеністю порівняно із США. Її ставлення до середньо і слабо розвинених країн швидше прагматичне, ніж комплементарне і добродійне. У поставі Нової Європи наявно значно більше слабких ланок, ніж у поставі Нової Америки. Економічні потужності і політичний апломб поставлені на дуже високому рівні, та уразливість на конфлікти і протиріччя не менш примітна. Статус Європи як глобального суб'єкта характеризується певною амбівалентністю: з одного боку, вона яскраво вималювалася як впливова незалежна світова потуга, з іншого – все ще лишається ослабленою внутрішньою фрагментарністю. Без сумніву, вона спроможна протидіяти інтенціям США підкорити своєму управлінню світові процеси. Зважаючи особливо на прогнозований декаданс США, що може трапитися вже незабаром, модель поліцентричної глобальної соціетальної мережі, заснованої на принципах «м'якої сили», видається дуже затребуваною. Така мережа утверджувала б інституційний механізм мирного примусу і якнайкраще узгоджувалася б із взаєминами глобальної демократії [7, с. 104]. Проте в близькому майбутньому вона не буде здатною самостійно визначати глобальну політику, ведучи за собою західний світ. Її внесок у інженерне конструювання нової доби все ще буде помічним та доповнювальним. Тож Європі необхідно подолати насамперед проблемні ділянки, що досі жевріють і сколихують її зсередини, продукують політичні, культурні катаклізми, врешті-решт обмежують її потенції як політичного суб'єкта.

Список використаної літератури

1. Арон Р. Мир і війна між націями / Пер. з фр. В. Шовкун, З. Борисюк, Г. Філіпчук. Київ : МП «Юніверс», 2000. 688 с.
2. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / Пер. з англ. А. Іщенка. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 203 с.
3. Закария Ф. Постамериканский мир будущего. Москва : Издательство «Европа», 2009. 280 с.
4. Най Дж. Будущее американской власти. URL: http://polit.ru/article/2011/01/25/future_usa/.
5. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / Пер. с англ. А. Башкирова. Москва : ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. 635 с.
6. Braun H. Diplomacy in Times of Global Changes. / Introduction by Wolf Schäfer. URL: <https://gsj.stonybrook.edu/wp-content/uploads/2009/01/0013Braun.pdf>.
7. Brennan G. What's New in Globalization: the American Military Predominance? Globalization and Democracy / Edited by Professor Ruth Zimmerling. *The Tampere Club Series*, Volume 1, 2005. Pp. 101–112.
8. Ibrahim Z. America and the Future of Global Democracy. *Widener Law Review*. Volume 13. Issue 2. 2007. Pp. 419–424.
9. Jacobs D. From a League of Democracies to Cosmopolitan Democracy. *Global Democracy: A Symposium on a New Political Hope*. *New Political Science*. Volume 32. Number 1. 2010. Pp. 116–121.
10. Krauthammer Ch. Putin's Ukraine gambit. URL: http://www.washingtonpost.com/opinions/charles-krauthammer-putins-ukraine-gambit/2014/02/27/93ca1b26-9fe0-11e3-9ba6-800d1192d08b_story.html.
11. Schmidt G. The Changing Globality of the Atlantic Hemisphere. URL: <https://gsj.stonybrook.edu/wp-content/uploads/2006/12/0003Schmidt.pdf>.
12. Więclawski J. The Eastern Enlargement of the European Union: Fears, Challenges, and Reality. URL: <https://gsj.stonybrook.edu/wp-content/uploads/2010/03/0015Wieclawski.pdf>.

**THE UNITED STATES OF AMERICA AND NEW EUROPE
AS THE GLOBAL POLITICAL ACTORS AND THE GUARANTEES
OF WORLD DEMOCRACY'S PROGRESS**

Sviatoslav Motren

*Lviv National University of Ivan Franko, Philosophical Faculty,
Department of Theory and History of Political Science
Universytetska str. 1, 79000, Lviv, Ukraine*

Analyzing the political outlook of the modern world it is not hard to notice the significant rearrangement of forces among the leading powers. Elimination of Soviet menace, decreasing of the impact of the US' military capacity as the main guard against the severe Eastern aggressor have provided a lot of extra bonuses to the idea of United Europe. Undoubtedly one may state that despite many internal ambiguities it will no longer act as only the junior partner of the USA. Taking into account the economic growth it is obvious that European might has such a positive dynamic that soon New Europe can easily pretend to world leadership. European success definitely contributes to strengthening of its status as the global actor. In the same time, it remains weak as the political unit, as far as the level of its internal unification, concerning social-economic, cultural, political-ideologic parameters, is still low. Occurrence of New Europe as the fully-pledged actor on the international arena depends on its ability to overwhelm fast and effectively the internal disagreements, elaborate and deepen the single institutional and worldview's structure. It seems to be a quite long-term process, which expectedly is going to pass through decades. However, it won't stop Europe from demonstration of its autonomous political subjectiveness.

Forming of the concept of New Europe was pushed mainly by focusing of the euro-integrative processes on Eastern direction and including to the European Union's community of those countries, which belonged to the communist realm. But soon this concept was reinforced by the essential application which had articulated the self-standing subjectiveness in the world based on the idea of moral leadership. Two ruinous world wars and more than 40 years of tense confrontation provoked by the "cold war" gave the strong desire of the United Europe, corresponding the expectations of peaceful coexistence, economic stability and prosperity. New Europe is much expected to be the leading representative of "soft power", which will implement in world's power discourse the principles of international law and justice and also will be able to provide the adequate program of development after the global political scenario is changed.

Key words: New Europe, New America, global political leadership, "soft power", democratic identity.